

Bakó Anna–Szilágyi Erzsébet

Schola-Orbis: a Kárpát-medencei magyar iskolatörténeti adattár. A kulturális örökség digitalizációja határon túli könyvtárak együttműködésében

A Schola-Orbis program

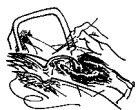
Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársaiként, gyakorló könyvtárosokként sokszor találkoztunk azzal a problémával, hogy az olvasó, kutató kérdéseire a választ a kívánt komplexitásban nem tudtuk megadni, hiszen csak egy adott könyvtári gyűjtemény állományából tájékoztathatunk. Felmerült az igény, hogy legalább az intézmény múzeumában lévő tárgyi eredetű információkat is a feltett kérdésre adandó válaszhoz kellene kapcsolni.

A komplex válaszadásra irányuló törekvésünk indította el a Schola-Orbis program gondolatát. A már meglévő Orbis programhoz olyan szoftveralkalmazás-szerkezetet készítettünk, amely alkalmas a könyvtárhasználók gyakoribb témáihoz tartozó kérdéseinek megválaszolására.

A Schola-Orbis program célja a magyar iskolák széleskörűen értelmezett történetének azonos szempontok és azonos számítógépes program alapján, egyszerre több helyen (több országban, bárhol a világon és országonként több településen) történő feldolgozása és e feldolgozások összesítése.

A Schola-Orbis irattár a Magyarország területén bármely nyelven oktató, valamint határainkon túl a magyar nyelven oktató alsó- és középszintű iskolák történetét, múltbeli és mai életét kívánja megmutatni az egységes magyar kultúra részeként.

A programnak az egyes iskolák történetén túl az iskolákra vonatkozó irodalom teljes körű összegyűjtése és bibliográfiai leírása ugyanúgy része, mint a pedagógusok életrajza, az általuk írt vagy róluk szóló művek számbavétele, tartalmi leírása és tárgyszavazása. Az iskola diákjai közül a nevéssé váltak ugyanolyan kutatási témát jelentenek, mint a tanárok.

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

Az adatbázis készítésének elsődleges forrása az iskolai évkönyvek különgyűjteménye. Ezen kívül a könyvtárban, illetve az adott iskolában meglévő dokumentumok, magángyűjtemények kéziratos anyagai, fotók (személyekről, tárgyról, épületekről) és jelentősebb dokumentumok fotómásolatai (alapító okirat, rendtartás stb.). A fotókhoz adatlap társul, amelyen feltüntetjük a lényeges adatokat (cím, készítő, készítési idő, lelőhely, tárgyszavak). Ezek az adatok a külön-külön készített adatbázisokban visszakereshetők.

A feldolgozás mélysége könyvtáranként eltérő lehet, ez függ az adott könyvtárban lévő dokumentumoktól és segédanyagoktól. Az egyes adatbázisok összesítésének köszönhetően azonban – ha olyan tanárról van szó, aki több olyan iskolában is tanított, amelynek elkészült a program szerinti feldolgozása – a különböző helyeken lévő csekélyebb információk is összeadódnak. Bármely személy életéről és egy adott időszakra vonatkozó munkásságáról azon a helyen tudnak több információt, ahol tevékenykedett.

Az adatbázisokban való vizsgálódás során tapasztaljuk, hogy az egyes iskolák történetében működő tanárok közül sokan több iskolában is dolgoztak, ezt mutatják a „tanárpályakép”-re vonatkozó adatok.

A tanárok életrajzi adatainak, a tanári pályakép állomásainak fellelése hosszúságos folyamat: tanári névtárak, címtárak, lexikonok, Petrik-, Szinyeyi-kötetek és egyéb források átböngészésével történik. Az életrajzok megírása mellett szükséges a tanári pálya összeállítása (az adott iskolákban töltött idő, beosztás és a tanított tantárgyak feltüntetésével).

Az alábbi példánkban Gáspár Balázs polgári iskolai tanító életrajzát és pályaképét láthatjuk. A pályaképet követi azoknak az értesítőknek a felsorolása, amelyekben ő mint tanár szerepel. Az értesítőket követő karikatúrák Székelyudvarhelyről származnak, ahova a Brassóban eltöltött tanév után távozott. A képeket követően mintaként a brassói római katolikus főgimnázium, a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium és a székelyudvarhelyi m. kir. áll. kő- és agyagipari szakiskola egy-egy értesítőjéből mutatunk példát, ahol Gáspár Balázs tanár volt.

A programban könnyedén átléphetünk a kapcsolódó információkhoz: egy másik iskola értesítőjéhez, megnézni Gáspár Balázs tanártársait, az adott tanév testületét.

Tanár

Gáspár Balázs

[Életrajz] [Pályakép] [Tantárgyak] [Irodalom] [Értesítők] [Fényképek]

Székely-Udvarhely 1856. – 1935.02.04.

Végzettség: polgári iskolai tanító

Életrajz:

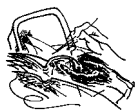
- 1881 óta tanít a Tanári Névkönyv szerint. 1888-ig a tordai polgári iskola tanítója volt, 1888/89-ben a brassói róm. kat. főgimnázium helyettes tanára. Az 1888/89-es brassói értesítőből tudjuk, hogy a tordai polgári iskolából áthelyezett Gáspár Balázs mathesisből és physikából képesített tanító. 1889-től a székelyudvarhelyi katolikus főgimnázium rendes tanára. Számtant, rajzoló geometriát, természettant és szabadkézi rajtot is tanított 1890–1910.03.01. között.
- A helybeli állami kő- és agyagipari szakiskola óraadó tanára is volt 1893-tól.
- Tagja az országos középiskolai tanáregyesületnek, a helybeli tanári körnek, a r.k. egyházközség és iskolaszéknek.

Pályakép:

- Torda, polgári iskola: ?–1888 tanító,
- Brassó, katolikus főgimnázium: 1888–1889 helyettes tanár,
Tárgyai: számтан, rajzoló geometria, szépírás
- Székelyudvarhely, katolikus főgimnázium: 1890-1911 rendes tanár, ének- és zenekar felügyelő,
Tárgyai: számтан, rajzoló geometria, természettan, szabadkézi rajz, szépírás
- Székelyudvarhely, állami kő- és agyagipari szakiskola: 1893– óraadó tanár,
Tárgyai: számтан, rajzoló geometria, természettan, szabadkézi rajz

Értesítők:

- 1888/1889: A brassai róm. kath. főgymnasium értesítője az 1888–89. tanévről
- 1889/1890: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1889/90. tanévről
- 1890/1891: A székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1890/91. tanévről
- 1891/1892: A székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1891/92. tanévről
- 1892/1893: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1892/3. tanévről
- 1893/1894: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1893/4. tanévről
- 1894/1895: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1894/5. tanévről
- 1894/1895: A székelyudvarhelyi állami kő- és agyagipari szakiskola értesítője az 1894-95-ik tanévről. I. szám.
- 1895/1896: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1895/6. tanévről
- 1896/1897: A székelyudvarhelyi m. kir. áll. kő- és agyagipari szakiskola értesítője az 1896/97. tanévről
- 1896/1897: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1896/97. tanévről
- 1897/1898: A székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1897/98. tanév végén
- 1897/1898: A székelyudvarhelyi m. kir. áll. kő- és agyagipari szakiskola III. értesítője az 1897–1898. tanévről
- 1898/1899: A székelyudvarhelyi m. kir. áll. kő- és agyagipari szakiskola IV-ik értesítője az 1898-1899. tanévről
- 1898/1899: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1898/99. tanév végén
- 1899/1900: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1899/900. tanév végén
- 1900/1901: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1900/901. tanév végén

MAGYAR KÖNYVTÁROSON VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

- [1901/1902.: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1901/1902. tanév végén](#)
- [1902/1903.: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1902/1903. tanév végén](#)
- [1903/1904.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziuma értesítője az 1903/1904. tanév végén](#)
- [1904/1905.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1904/1905. tanév végén](#)
- [1905/1906.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1905/1906. tanév végén](#)
- [1906/1907.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1906/1907. tanév végén](#)
- [1907/1908.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1907/1908. tanév végén](#)
- [1908/1909.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1908/1909. tanév végén](#)
- [1909/1910.: Az erdélyi r. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1909/10. tanév végén](#)
- [1911/1912.: Az erdélyi róm. kath. status székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesítője az 1911/1912. tanév végén](#)

Fényképek:

Értesítő

1888/1889: A brassai rom. kath. főgymnasium értesítője az 1888-89. tanévről ; Brassó, róm. kat. gimnázium 1888/89

[Tanárok] [Neves diákok] [Irodalom] [Fényképek]

Iskola: **Brassói római katolikus gimnázium**

Kiadva: Alexi könyvnyomdája, 1889

Fenntartó: erdélyi római katolikus státus (egyházi - római katolikus)

Iskolatípus: főgimnázium, főgymnasium, gimnázium

Tanárok száma: 13

Diákok száma: 141

Diákok felekezeti megoszlása: rom. kat., gör. kat., gör. keleti, ágostai hitv., helvét hitv., unitárius, moses-vallásu (91, 2, 1, 13, 18, 1, 9)

Érettségizettek: Pavelka Albert; Szőke János; Ehrnberger Antal; Gencsy Arnold

Tanárok:

- [Bournáz Ernő \(1855.06.26.\)](#)
- [Gáspár Balázs \(1856. – 1935.02.04.\)](#)
- [Haydn Hugó \(1860.10.07.\)](#)
- [Joseffi Imre \(1844.07.19 – 1891.05.10\)](#)
- [Lestyán József \(1853.02.23 - 1896.03.6\)](#)
- [Paál Géza \(1852\)](#)
- [Szentpéteri János \(1845.03.25.\)](#)
- [Vargyasy Ferencz \(1840.11.04 – 1899.03.05\)](#)
- [Ágoston Lajos \(1856\)](#)
- [Baráczy Sándor \(1850\)](#)
- [Czinege István \(1851 – 1904.08.05\)](#)
- [Grünhut József \(1848.\)](#)
- [Jaschik Gyula](#)

Irodalom:

- Az olympiai játékok / Bournáz Ernő. -Brassó: Alexi könyvnyomdája, 1889 (könyvtárak, jelzetek: OPKM E 1016, ÁLK 1699)

Értesítő

1889/1890: A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium értesítője az 1889/90. tanévről ; Székelyudvarhely, kat. gimnázium 1889/1890

[[Tanárok](#)] [[Neves diákok](#)] [[Irodalom](#)] [[Fényképek](#)]

Iskola: Székelyudvarhely, Katolikus Főgimnázium,

Kiadva: Becsek Dániel., 1890.

Fenntartó: Erdélyi Katolikus Püspökségei Igazgatósága (egyházi – római katolikus)

Iskolatípus: főgimnázium

Tanárok száma: 15

Diákok száma: 160(151)

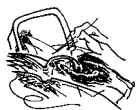
Diákok nyelvi megoszlása: MILY NYELVET BESZÉL, magyar, magyar,német, magyar,román, magyar,német,román (151, 7, 1, 1)

Diákok felekezeti megoszlása: róm. katolikus, görög katolikus, ágostai hitvallású, ev.református, unitárius, izraelita (152, 2, 1, 2, 1, 2)

Érettségizettek: Antal József, Benedek Géza; Lázár Kálmán; Szabady Tivadar; Tiltscher Gyula; Zakariás Izsák; !MAGÁNTANULÓ.; Kovács Albert; Török Lajos; Uber Endre; Zsigmond Lázár

Tanárok:

- [Albert Ferencz \(1863.09.16.\)](#)
- [Bándi Vazul \(1847.06.14.\)](#)
- [Daróczy János \(1841. – 1921.10.15.\)](#)
- [Kassay Lajos \(1858.08.27.\)](#)
- [Király Lajos \(1837.12.10. – 1903.07.28.\)](#)
- [Körödy Endre](#)
- [Szabó István \(1844-1890\) \(1844.01.26. – 1890.01.16.\)](#)

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

- [Szabó Nándor](#)
- [Szigethy István \(1851. - 1900.05.15.\)](#)
- [Soó Gáspár \(1854.05.24. - 1918.08.18.\)](#)
- [Gáspár Balázs \(1856. - 1935.02.04.\)](#)
- [Jánosy Péter \(1848. - 1941.11.27.\)](#)
- [Tamás Albert \(1858.08.23. - 1934.10.29.\)](#)
- [Kozák Márton](#)
- [Embery Árpád \(1863.01.05. - 1941.04.21.\)](#)

Irodalom:

- [Szabó István \(1844–1890\)](#) / Bándi Vazul. -Székely-Udvarhely: Becsek Dániel, (könyvtárak, jelzetek: Székelyudvarhely, Tud. Kvt., 42889
- [Udvarhelymegye földrajza \(Folytatás\)](#): bogarak / Tamás Albert. -Székely-Udvarhely: Becsek Dániel, (könyvtárak, jelzetek: Székelyudvarhely, Tud. Kvt., 42889

A tanárok személyéhez fűződő bibliográfia elkészítése, az általuk írt és a rájuk vonatkozó művek összegyűjtése és tartalmi feltárása (rezümé és tárgyszavak segítségével) az adattár fontos részét képezi. Az egyes művek rögzítésénél természetesen feltüntetjük azt is, hogy az olvasó, kutató melyik gyűjteményben találja meg a dokumentumot.

Példaként a ceglédi Kossuth Lajos Gimnáziumban készült iskolatörténeti adatbázisból Paulovics Károly tanárt mutatjuk be. Az irodalom címszó alatt elsőként Horatius-fordítását mutatjuk meg, a második tétel a gimnázium törzs-tag tanáiról szóló munka, amelyben Paulovics Károlyról is olvashatunk.

Tanár

Paulovics Károly

[\[Életrajz\]](#) [\[Pályakép\]](#) [\[Tantárgyak\]](#) [\[Irodalom\]](#) [\[Értesítők\]](#) [\[Fényképek\]](#)

Pilismarót (Esztergom m.) 1858.12.31. - Cegléd 1939.07.28.

Névátzatok: Paulovits Károly

Végzettség: tanár, földrajz-természettan-latin

Életrajz:

- A „ceglédi sport atyja” 1858. december 31-én született Pilismaróton. 1876-ban Esztergomban érettségizett. Egy évig a bécsi egyetemen hittudományi karán, 1877-1881 között pedig a budapesti egyetem bölcsészeti karán tanult. Földrajz-természettan, majd a kolozsvári egyetemen latin szakon szerzett tanári oklevelet. Tanári pályafutása 1883-ban a Ceglédi Községi Polgári Iskolában indult el. Itt latin és francia nyelvet tanított. (Őt nyelvet beszélt.) Tartalékos tiszt és aktív sportoló lévén (atlétizált, tornászott, teniszezett, úszott, korcsolyázott) a fiútanulóknak testnevelést is oktatott. Felesége, Gallauner Etelka polgári iskolai kézimunka tanító (1886-1923), aki a leányoknak tanította a testgyakorlást. Paulovics sporttevékenysége szervezője, pénztárnoka, elnöke volt a Korcsolyázó Egyletnek (alapítva 1884), tagja a

Tornászó Egyletnek (alapítva 1896), első elnöke a Ceglédi Sportegyesületnek (alapítva 1902). 1895-ben teniszpályát építtet iskolája udvarán, kezdeményezésére készült el a városi uszoda. Polgári iskolai tanársága idején, majd később is igazgatója a Községi Tanonciskolának.

- 1900-ban nevezték ki a ceglédi gimnázium földrajz-természettan tanszékére rendes tanárnak. Itt tanított 1918-ig, nyugállományba vonulásáig. 1900/1901-1901/1902. tanévben könyv- és szertárőr, valamint a gimnáziumi Segítő Egyesület titkára. 1902/1903. tanévben a természettan és földrajzi, 1903/1904. tanévtől a természettan szertár őre.
- Sokoldalú közéleti tevékenységet folytatott: tagja volt a Természettudományi Társulatnak, az Országos Középiszkolai Tanáregyesületnek, az Országos Pedagógiai Társaságnak, a Huszadik Század körének, könyvtárosa a ceglédi Kaszinónak, tagja a városi képviselőtestületnek. A gimnázium tanári kara által 1906-ban szervezett Ceglédi Szabad Lyceum vezetőségi tagja (titkára), gyakran tartott felolvasásokat is. A hazai ipart védő Tulipán Egyesület titkára. Igazgatója a Zeneegyletnek, elnöke a tanárok özvegyeit és árváit segítő országos egyesület ceglédi fiókjának. 1914-ben a gimnázium mellett működő internátus vezetője. 1918. október 1-jén vonult nyugállományba. Nyugdíjas korában a igazgatója lett a Villanytelepnek.
- Állandó munkatársa volt a Cegléd c. helyi lapnak. Rendszeresen publikált az országos lapokban is: Magyar Pedagógia, Nemzeti Névelés, Polgári Iskolai Közöny. Foglalkoztatták az iskolareform, a névelés és a polgári iskola szerepének kérdései.
- Cegléden, 1939. július 28-án 81 éves korában hunyt el. A Kálvária temető dombján, feleségével közös sírban nyugszik.

Pályakép:

- Cegléd, Községi Polgári Iskola: 1883–1900 rendes tanító,
Tárgyai: latin nyelv, francia nyelv, testnevelés
- Cegléd, Községi Tanonciskola: 1902–1918? igazgató,
- Cegléd, m. kir. állami főgimnázium: 1900–1902 ideiglenes rendes tanár, rendes tanár,
Tárgyai: földrajz, természettan, szépírás

Irodalom:

- Horatius levelei, Első könyv / Paulovits Károly. – Cegléd: Nagy Elek nyomása, 1901 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.
- Horatius levelei, Második könyv / Paulovits Károly. – Cegléd: Nagy Elek nyomása, 1902 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.
- A tantestület / Gőz Sándor. – Cegléd: Kiadja a ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium, 1999 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.
- Paulovits Károly, a ceglédi sport "atyja" / Kürti Béla. – Cegléd: Cegléd Város Tanácsa, 1984 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.
- A gimnázium törzstag tanárai / Kürti György. – Cegléd: , 1984 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.
- Első testnevelő – tanáraink? A legsokoldalúbb sportvezető / Kürti Béla. – Cegléd: KÖZGÉP S.E., 1987 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.
- A ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium tantestülete összetételének 100 éves története : Szakdolgozat / Volter Etelka. – Cegléd: , 1999 (könyvtárak, jelzetek: Cegléd,gimn.könyvt.

Értesítők:

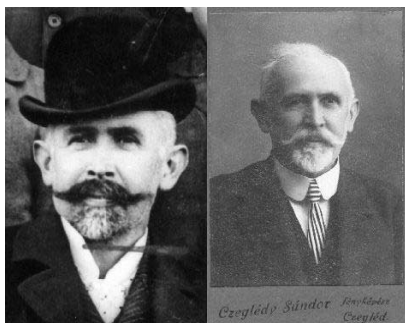
- 1914/1915: A ceglédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1914–1915. iskolai évről : XVI. évfolyam
- 1911/1912: A ceglédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1911–1912. iskolai évről : XIII. évfolyam
- 1918/1919: A ceglédi m. kir. állami Kossuth-főgimnázium értesítője az 1918/19. és 1919/20. iskolai évekről
- 1912/1913: A ceglédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1912–1913. iskolai évről : XIV. évfolyam

MAGYAR KÖNYVTÁROSON VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

- [1903/1904: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1903–1904. iskolai évről : V. évfolyam](#)
- [1905/1906: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1905–1906. iskolai évről : VII. évfolyam](#)
- [1915/1916: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1915–1916. iskolai évről : XVII. évfolyam](#)
- [1908/1909: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1908–1909. iskolai évről : X. évfolyam](#)
- [1900/1901: A czeplédi magyar királyi állami főgimnázium értesítője az 1900/1901. iskolai évről : II. évfolyam](#)
- [1902/1903: A czeplédi magyar királyi állami főgimnázium értesítője az 1902–1903. iskolai évről : IV. évfolyam](#)
- [1904/1905: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1904–1905. iskolai évről : VI. évfolyam](#)
- [1910/1911: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről : XII. évfolyam](#)
- [1907/1908: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1907–1908. iskolai évről : IX. évfolyam](#)
- [1901/1902: A czeplédi magyar királyi állami főgimnázium értesítője az 1901–1902. iskolai évről : III. évfolyam](#)
- [1913/1914: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1913–1914. iskolai évről : XV. évfolyam](#)
- [1916/1917: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1916–1917. iskolai évről : XVIII. évfolyam](#)
- [1909/1910: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről : XI. évfolyam](#)
- [1917/1918: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1917–1918. iskolai évről : XIX. évfolyam](#)
- [1906/1907: A czeplédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1906–1907. iskolai évről : VIII. évfolyam](#)

Fényképek:

Irodalom

Cím: Horatius levelei, Első könyv

Szerző: Paulovits Károly

Kiadás: Cegléd, Nagy Elek nyomása, 1901

Rövid összefoglalás: Paulovits tanár úr sokoldalúságának újabb bizonyítékai ezek a Horatius fordítások. Célja, hogy „... folyékonyan olvasható formában nyújtsa magyar nyelven e költeményeket. ... irodalmi kivonatok helyett innen ismerhessék meg az érdeklődő tanulók az eredetiben nem olvasott darabokat.” Az 1900/1901. és az 1901/1902. évi értesítő adja közre Horatius leveleit.

Műfaj: fordítás

Nyelv: magyar

Terjedelem: 3–37 p.

Forrás: Értesítő, Ceglédi gimnázium

Folyóirat évfolyam: II.

Tárgyszavak: Horatius ; latin irodalom ; fordítások

Lásd: [A czeplédi magyar királyi állami főgimnázium értesítője az 1900/1901. iskolai évről : II. évfolyam](#)

Lásd: Paulovits Károly

Irodalom

Cím: A gimnázium törzstag tanárai

Szerző: Kürti György

Kiadás: Cegléd, 1984

Rövid összefoglalás: A Kossuth Lajos Gimnázium fennállásának 85. évfordulója alkalmából készült írás az iskolai irattárban őrzött tanári törzskönyvek segítségével, a kinevezett tanárokat (231 fő) gyűjti össze a kinevezési sorrendet követve. A 1899–1984 közötti törzstagok névsorát az iskolában töltött idő és a szakra vonatkozó adat egészíti ki. A tanulmányból megismerhetjük azok nevét, akik a leghuzamosabb ideig voltak a gimnázium pedagógusai. A szerző külön foglalkozik a rajzszakos tanárokkal (Doby Samu 1902–1924, Mayer Péter 1919–1956, Polgár Lajos 1956–1980), kiemeli az iskola életében betöltött szerepüket (ma is láthatók festményeik, iskolatörténeti dokumentumok összegyűjtése, stb.).

Műfaj: tanulmány

Nyelv: magyar

Terjedelem: 74-87. p.

Forrás: Értesítő, Ceglédi Turini Százas Küldöttség Múzeumbaráti Kör

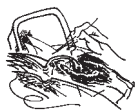
Tárgyszavak: iskolatörténet, ceglédi gimnázium; tanárok, ceglédi gimnázium; tantestület, ceglédi gimnázium; Cegléd, Kossuth Lajos Gimnázium története; Doby Samu, ceglédi főgimnáziumi tanár; Mayer Péter, ceglédi főgimnáziumi tanár; Polgár Lajos, ceglédi gimnáziumi tanár; tanárok, rajzszakos, ceglédi gimnázium

Lásd: [Tittel Lajos](#); [Ambrózy Pál](#); [Hárs János](#); [Cserghó Mihály](#); [Pallein János](#); [Scheitz Emil](#); [Benke Andor](#); [Dénes Ödön](#); [Szeleczy Mihály](#); [Szőnyi Sándor](#); [Hedrich Ármin, dr.](#); [László Pál](#); [Sobó Jenő, dr.](#); [Haerter Ádám](#); [Marót Károly, dr.](#); [Feczko János](#); [Néder Gyula](#); [Thurzó Ferenc](#); [Görög Zoltán](#); [Wiese Gyula](#); [Marczinkó Andor](#); [Pais Dezső](#); [Nagy Rezső, dr.](#); [Sárkány József](#); [Derzsi Ödön](#); [Marer József](#); [Jankovits János](#); [Jóbai János](#); [Molnár István](#); [Farkasfalvi Kornél](#); [Hommer László](#); [Kristóff Géza](#); [Telmán Gyula](#); [Schultz Ernő](#); [Szemere Samu, dr.](#); [Máté Károly](#); [Gerece Ambrus](#); [Vajticzky Emánuel, dr.](#); [Szemerey Gergely](#); [Szarka Gyula, dr.](#); [Peternell Károly](#); [Szilágyi Adolf](#); [Dobó Zoltán](#); [Glósz János](#); [Habán Mihály, dr.](#); [Vetró Sándor](#); [Braun Soma, dr.](#); [Kausch Mihály, dr.](#); [Balázs Andor](#); [Palágyi Menyhért, dr.](#); [Velker János](#); [Mayer Péter](#); [Steller Ignác](#); [Miklóssy Sándor](#); [Funk Ede](#); [Gusztáv](#); [Vasadi Balogh György, dr.](#); [Esztergályos Ágoston](#); [Schmidt A. István](#); [Irányi István](#); [Márkus I. Szilviusz](#); [Piros Kálmán](#); [Schügerl Miklós](#); [Vári Rezső Károly](#); [Zilahy László](#); [Spangel Rezső](#); [Simon László, dr.](#); [König József](#); [Miklós Ferenc](#); [Bauer György](#); [Timbus Endre](#); [Ries Ferenc](#); [Áldor Imre](#); [Békési Gyula](#); [Doby Samu](#); [Farkas István](#); [Füssy József](#); [Heim Ádám](#); [Kardos Aladár](#); [Kunfalvi Henrik Rezső](#); [Mende Jenő](#); [Oppel Jenő, dr.](#); [Osztern Salamon, dr.](#); [Paulovics Károly](#); [Rorák Imre, dr.](#); [Szervánszky Jenő](#); [Zimányi Dániel, dr.](#)

Lásd: [Cegléd, Gimnázium \(Kossuth Lajos\)](#)

Az eddig vázolt munka az adattárba kerülő nevéssé vált diákok esetében is ugyanígy folyik. A iskolák maguk döntenek el, hogy kit tartanak számon neves diákként. Tapasztalataink szerint az erre vonatkozó gyűjtőmunka során sok olyan adat, életrajz kerül előtérbe, amely eddig nem publikált vagy kevésbé ismert.

Az önálló egységet képező szöveges iskolatörténet megmutatja az iskola helyét és szerepét a magyar oktatásban. Összegezi mindazt, amit az iskola történetéről tudni kell, és ami részletesen, tanévekre bontva megtalálható az

egész adattárban. Természetesen az iskolára vonatkozó irodalom összegyűjtése és megjelenítése is szerves része a munkának.

Törekszünk arra, hogy a folyamatos iskolatörténeten túl a tanévek apró, de mégis lényeges információt adó tényeit és eseményeit is összegyűjtsük. Ebben az úgynevezett *Esemény* részbe kerülnek az iskola életére jellemző lényeges, másoknak is információt adó tények, így a könyvtárak, szertárak gyarapodása stb. Itt számos olyan információ található, amit a helytörténeti kutatás sem nélkülözhet.

Példaként két iskola, a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium 1883/1884. tanévének és Zenta város főgimnáziuma 1906/1907. tanévének eseményeit mutatjuk be. Mindkettőben találunk érdekes információkat a könyvtárra vonatkozóan.

Esemény

1883/1884 – Székely Mikó Kollégium

- Az értesítő tartalmazza a kollégium számára tett alapítványok és adományok összesítését.
- 1883. július 26–28-án Szabó Károly kolozsvári magyar kir. egyetemi tanár és erdélyi múzeumegyleti könyvtáros meglátogatta az iskolát, és ellenőrizte a könyvtár rendezését és címtári katalógusát. Azt állapította meg, hogy a könyvtár 10 szak szerint célszerűen van osztályozva, az egyes darabok számozottak és jelzettel vannak ellátva. A cédulacím-tár szakszerűen készült, a 12 000 darab ellenőrzése után Szabó Károly úgy találta, hogy Jánosi Gábor lelkiismeretesen és szakértelemmel végezte munkáját.
- Zwingli-émlékünnepet rendeztek a helybeli ref. egyházzal közösen.
- Június 17-én Elischer József, az erdélyi tankerület főigazgatója tett látogatást az intézményben, megnézte a könyvtárat, és azt mondta meglepetten, hogy „akárhány nagy állami iskolával szemben imponálhatunk”.

Esemény

1906/1907 – Zenta város főgimnáziuma

Az iskola építése május 5-étől szünetelt. A kőműves munkások ezen a napon az egész városban sztrájkolni kezdtek. A sztrájkot egyezség alapján csak magasabb munkabérek biztosításával lehetett megszüntetni. A szabadkai iparfelügyelő elnöklete alatt összehívott egyezkedési tárgyalások eredménytelenek voltak. A sztrájk június 11-én megszűnt, de alig 12–15 kőműves állt munkába, a városban lakó szakmunkások szétszéledtek az országban.

Egészségtant rendkívüli tárgyként heti 1 órában tanultak. A VIII.-osok Erkölc és egészség, iszákosság, élvezeti szerek, a munka egészségtana, testápolás, fertőző betegségek, baktériumok, fertőtlenítés, köztisztaság, fontosabb nem fertőző betegségek, életmentés témáival foglalkoztak. A VII.-esek tananyaga: Az ember, egészség és betegség, táplálkozás, fontosabb élelmiszerek, italok, egészséges építkezés, lakás, talaj, szellőzés, fűtés, világítás, levegő, egészségi szempontból fontos középületek, elsősegélynyújtás.

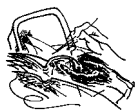
Az értesítő tételesen közli a Tanári könyvtár, az Ifjúsági könyvtár, a Természettanrajzi szertár, a Természettani szertár, a Rajzeszközök, a Földrajzi eszközök, a Bútorzat, a Játszó eszközök, a Torna eszközök és a Zászlók gyarapodását.

A gimnáziumban ebben az évben is működött a Kossuth-önképzőkör, a Gyorsíró kör, a Vívó-iskola és a Segélyző-egyesület.

A Zentán lefolyt missió alkalmával január 24-én Áronffy Ferenc és Bottka János lazarista atyák az intézetben az ifjúságnak is tartottak beszédet.

A tanári kar nevelői feladatát igyekezett teljesíteni, egyes buzgó tanárok a tanulókat otthonukban is fel-felkeresték.

„Az ifjúsági könyvtár hatása üdvösnek mondható. A tanulók szeretnek olvasni s mi azon vagyunk, hogy értelmi fejlettségüknek s

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

érzelemlámpájuknak megfelelő s iskolai tanulmányaikat kiegészítő olvasmányokhoz jussanak. A könyvtár hatása leginkább a tanulók magyar dolgozatain volt észrevehető. A könyvtár két részből áll: az alsó és felső osztályú tanulók könyvtárából. Mindegyiknek külön tanár vezetője és ifj. könyvtárosa van.” (Értesítő, 78. p.)

Az iskolához érkezett 1907. évi 10.519. sz. min. rendelet szerint az Országos Pedagógiai Könyvtárnak az eddig megjelent összes Értesítők megküldendők. A 48.431-es sz. min. rendelet az I. hágai békekongresszus napján iskolai békenap állandósítása tárgyában intézkedett.

A temesvári kerületi tornaversenyen 32 növendék vett részt.

1996-ban a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára, a kassai Magyar Tannyelvű Ipariskola könyvtára és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum együttműködésével kezdődött a Schola-Orbis program.

Az eredetileg szereplő két határon túli intézmény helyett ma már harminc fölött van azoknak a Kárpát-medencei könyvtáraknak, iskoláknak a száma, amelyek a Schola-Orbis program résztvevői: Burgenland és Horvátország kivételével valamennyi, Trianon előtt Magyarországhoz tartozott régióval együttműködünk.

Az iskolatörténeti munkában részt vevő intézmények (egy intézményhez több iskolatörténet is tartozhat):

- Arad, Csiky Gergely Iskolaközpont
- Brassó, Áprily Lajos Gimnázium
- Budapest, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
- Budapest, Veres Pálné Gimnázium
- Budapest, Vörösmarty Mihály Gimnázium
- Cegléd, Kossuth Lajos Gimnázium
- Csikszereda, Márton Áron Főgimnázium
- Csurgó, Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium
- Gyulafehérvár, Gróf Majláth Gusztáv Károly Római Katolikus Líceum
- Kassa, Magyar Tannyelvű Műszaki Középiskola
- Kolozsvár, Apáczai Csere János Elméleti Líceum

Kolozsvár, Református Pedagógiai Intézet
Muraszombat, Területi és Tudományos Könyvtár
Nagybereg, Református Gimnázium
Párkány, Gimnázium
Sepsiszentgyörgy, Székely Mikó Kollégium
Szabadka, Városi Könyvtár
Szatmárnémeti, Kölcsey Ferenc Főgimnázium
Székelykeresztúr, Orbán Balázs Gimnázium
Székelyudvarhely, Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Zenta, Thurzó Lajos Közművelődési Központ

A Schola-Orbis program eredményének megjelenési formái

- A programban részt vevő intézményeknél a továbbépíthető, javítható adatbázis;
- Az adatbázisból iskolánként készített önálló CD;
- Az adatbázisból kinyomtatható könyv;
- Az egyes adatbázisok összesítését tartalmazó CD – „Schola-Orbis Kárpát-medencei magyar iskolatörténeti adattár 2004”;

Az összesítés révén egységes adatbázisban válik kereshetővé valamennyi magyar (országhatártól független) iskola története az iskolák típusára, fenntartóikra vonatkozó információval. Tanévenkénti keresés, vagyis a Kárpát-medencei iskolákban ugyanazon tanévben történt események áttekintése is lehetséges. Ugyanakkor egy keresésben személy, esemény, település felől is egyaránt megközelíthető az összes adatbázis. Tehát horizontális és vertikális szempontú keresésre is tudunk az összesített adatbázisból információt szolgáltatni.